

Hozzászólás

a „MEGOSZ törekvések, javaslatok” című cikkhez

Mottó: Az okszerű természetvédelemnek nincs alternatívája!

Mocz András és Duska József kollégák problémafelvetése a magánerdő-gazdálkodást érintően a Lapok 2021. februári számában jelent meg. A leírtak alapján nyilvánvalóan szükség van azonnali segítségre, de meggyőződésem szerint messzebbre kell tekinteni! Ugyanis a problémák orvoslása céljából megfogalmazott „javaslatok és igények” – véleményem szerint – ökológiailag és ökonómiailag kifogásolhatóak.

Először tekintünk át a felvetett probléma gyökerét. Idézet a cikkből: „az erdővel szemben egyre több elvárás jelenik meg, és az erdőnek a faanyagtermesztési funkciói háttérbe szorulnak, míg az erdő által biztosított ökoszisztéma-szolgáltatásokkal szembeni igény erősödik, helyenként meghatározóvá válik. Az erdő fenntartása, kezelése, az erdő által biztosított szolgáltatások képezik az erdő fő produktumát, és a kitermelhető faanyag fontos [...] termék marad, de másodlagossá válik.” Ez a megnyilatkozás a túlzott mértékű természetvédelmi törekvések óvatos kritikája.

A cikk szerzői szerint a probléma kezelésére javasolt gyógyír a támogatások körének jelentős bővítése. Ezt két okból észrevételezem. Egyfelől nem mehetünk szembe a klímaromlással, mert a status quo őrzése hosszú távon reménytelen. Mindnyájan tudjuk, hogy az erdőszerkezet átalakítás a határtermőhelyeken szakmailag milyen nehéz feladat, milyen sokba kerül és mennyi kudarc jár. Most, a klímaromlás hasonló helyzetet teremt, faállományaink tömegesen kerülnek határtermőhely helyzetbe. Másfelől, a támogatási jogcímek javasoltak szerinti bővítése az adófizetők terhére történne, megnövelné az erdőfenntartási költséget, és tovább növelné a már ma is terhes állami bürokráciát.

Nézetem szerint, a felvetett problémát tágabban célszerű vizsgálni, az állami és magánszektorra közösen. *A szakmai feladat az, hogy egyre romló ökológiai körülmények között kell megkeresni a legolcsóbb erdőfenntartási technológiákat, közben kinyerni a lehető legtöbb faanyagot a támogatások észszerű keretek között tartásával, a jelenlegi bürokrácia lényeges csökkentése mellett.* Óriási szakmai és jogi feladat!

Az erdők jövedelemteremtő képességével azért kellene sürgősen és átfogóan foglalkozni, mert folyamatosan és brutális módon drágul az élőmunka és a technika. Az állami szektorban a jövedelmezőség problémáját a nagy üzemméretből fakadó erdőrészek közötti jövedelemátcsoportosítás egy ideig elrejtheti, de távlatokban nem.

Az útkereséshez le kell szögezni azt az alapvetést, hogy a természetkímélő és egyben olcsóbb erdőfenntartási eljárások széles körű alkalmazásának legnagyobb akadálya az immár ötven éve elviselhetetlenül magas vadlétszám, amely még napjainkban is nő. Le kell szögezni azt, hogy ugyanazon a területen egyidejűleg nem folytatható intenzív vadgazdálkodás, és extenzív, természetkímélő erdőgazdálkodás!

A fent megfogalmazott célok eléréséhez új erdőfenntartási, erdőgazdálkodási stratégiára van szükség! Erdőklímában ennek módja szerintem az, hogy az olcsóbb erdőfenntartási technológiák keresése mellett, a gazdálkodással folyamatosan vissza kell vonulnunk az ökonómiai küszöb alatti erdőkből, és ezeket vissza kell adni a természetnek.

Ezzel párhuzamosan pedig újra kell tárgyalni a természetvédelmi oltalom alatt álló erdőterületek mennyiségét, mert az, az alábbi mutatók szerint indokolatlanul sok! Állításomat az *Erdővagyon-gazdálkodási közlemények* 7. számából (dr. Lett Béla – dr. Stark Magdolna 2017) vett adatokkal próbálom alátámasztani.

Az 5.4.1 fejezet 5–30. táblázata szerint a 495 ezer hektár természetserű erdőből 323 ezer hektár (65%) védett, illetve esik Natura 2000 hálózat hatálya alá; az 529 ezer hektár származék erdőből 315 ezer hektár (60%); a 116 ezer hektár átmeneti erdőből 41 ezer hektár (35%); a 652 ezer hektár kultúrerdőből 116 ezer hektár (18%); a 129 ezer hektár faültetvényből 33 ezer hektár (26%). Az összes 1 921 ezer hektárból tehát 828 ezer hektár (43%) valamilyen természetvédelmi oltalom alatt áll. Ez megdöbbentő szám!

A természetvédelem ekkora területen való működtetése egyrészt óriási költségvetési forrást igényel, másfelől a természetvédelmi korlátozások jelentős anyagi terhet jelentenek az erdőgazdálkodók számára, amit az állam csak részben kompenzál.

Végül megemlíteném az is, hogy az erdőgazdálkodó az erdőterület 43 százalékán a természetvédelmi és az erdészeti hatóságok kettős felügyelete alatt dolgozik, ami felesleges bürokráciaterhet ró rá. Az erdőknek az erdészeketől való féltése álságos, hiszen a védelem alá vont idős erdőket szakmai elődeink akkor hozták létre, amikor természetvédelmi törvény még nem is létezett.

A területi revízióhoz az biztosíthatna jogalapot, hogy az esetek többségében a védelem alá vonás eljárásjogilag nem volt kifogástalan. Tudom, hogy javaslatom sok személyes egzisztenciát sért, és azt is tudom, hogy a vadász és természetvédelmi lobbis igen erős. De ezt a harcot egyszer meg kell vívnia a szakmának!

Ehhez a küzdelemhez nélkülözhetetlen kellő szakmai tapasztalattal rendelkező erdőmérnök-jogász. Ugyanis a jogszabályalkotás során a tulajdonosi jogok korlátozását egyidejűleg két szemmel kell nézni, másfelől a jogász képzés elengedhetetlen a természetvédelmi és vadászati lobbis elleni küzdelemhez.

Először a szakmai feladatot veszem górcső alá, a lényegre szorítkozva. Határozott meggyőződésem, hogy a vágásos üzemmód polgári demokráciában, természetserű erdeinkben nem nélkülözhető – amint azt Ausztriában autózva is láthatjuk.

Magyar módon, megint túlvállaltuk magunkat. Ezeket a technológiákat legfeljebb csak át kell fésülni a kor elvárásai alapján.

A szakma a rendszerváltás után keresi a vágásos üzemmódból való kilépés módszereit, ez helyes. A következőkben azért idézek Hermann Krutzschnak, az *Erdők megújítása* című könyvből, mert ilyen világosan és tömören még nem olvastam másutt az átállás módjáról és a természetkímélő erdőgazdálkodás rendező elveiről:

„A készletgondozás a fentiek értelmében semmi esetre sem valamilyen szabályt követő gyérités [...] a rossz és jó élőfakészlet-részek mindig kisebb-nagyobb csoportos elrendezései, ezért a gyéritések soha nem érhetik el azt a kívánatos célt, hogy az élőfakészlet egyre jobb legyen. A gyérités fogalom meghatározása ui. feltételezi az egyenletes állomány szerkezet fenntartását az erdőnevelés befejezéséig [...]”

A készletgondozás nem ismeri az elő- és véghasználatot. Fő ismertetőjele a mindenkor legrosszabbnak az eltávolítása [...] tekintet nélkül az egyenletes állomány szerkezet megtartására [...] A készletgondozó belenyúlások [...] csoportos fellazuláshoz és újulat-hoz vezetnek ... A készletgondozásnál azonban az erdőklíma megmarad [...] A készletgondozás során előállított hézagok nem hasonlítanak egy zárt állományban mesterségesen belevágott lékhez, amely úgy működik, mint egy kút aknája [...] az átmenet az üres térről az állományig fokozatos [...] A fény a talajt és egyúttal az újulatot is csak időszakosan éri [...] A természetserű gazdasági erdőben a korosztályos szerkezet helyébe a vastagsági csoportos

szerkezet, mindenekelőtt a faminőségi osztályok viszonyai lépnek [...] Ismernünk kell az élőfakészlet fajfajösszetételét, vastagsági csoportjait és minőségi osztályait [...] a növedéket, annak fajfaj, vastagsági csoport és minőség szerinti összetételét [...] a hozadékszabályozáshoz alapvetően ellenőrző vizsgálatot és ennek alapján teljesítményvizsgálatot kell végezni [...] Az erdőrendezés nem teheti meg, hogy öncélian működjék [...] A természetszerű erdőgazdálkodás nem új üzemmód, hanem legfőbb elv.”

A készletgondozó, és tágabban értelmezve minden természetkímélő eljárás az erdő természetes megújuló képességén alapul. A túlzottan magas vadállomány az erdőnek ezt a képességét lényegesen csökkenti, sok helyen blokkolja. A vadállomány létszámának radikális apasztásával ezt az óriási erőt kell felszabadítani!

A romló klimatikus viszonyokhoz való alkalmazkodásnak ez a leghatékonyabb eszköze. A vadlétszám az esetben felel meg az erdő természetes vadeltartó képességének, ha az erdőfelújítást védő kerítések építése csak kivételes, és nem alapfeltétele az eredményes erdőfelújításnak.

E gondolatmenet alapján mulasztásos vétségben marasztalom el a hivatalos természetvédelmet. Ezt a vélekedésemet támasztja alá a Természetvédelmi Világszövetség (IUCN) tömör megállapítása, mely szerint a túlzottan magas vadlétszám az erdő szelektív kizsákmányolásához vezet, azaz a biológiai sokféleség csökkenéséhez. Miközben a hivatalos természetvédelem kényszerzubbonyt erőltet az erdőgazdálkodóra, addig szabad kezdet ad a vadgazdálkodásnak.

Összefoglalásként leszögezhető, hogy hazánkban az erdőgazdálkodó immár hosszú évtizedek óta a természetvédelem és vadgazdálkodás kettős szorításában kényszerül dolgozni. Az ötven éve elviselhetetlenül magas vadlétszám azt bizonyítja, hogy a vadászati törvény képtelen a vadlétszám normalizálására, tehát alkalmatlan.

A MEGOSZ álláspontja szerint a természetvédelmi törekvések túlzottak. Ismereteim szerint a természetvédelmi célok, előírások és korlátozások részben a természetvédelmi, részben az erdőtervényben találhatóak.

Szakmai-jogi feladat tehát annak a vizsgálata, hogy a szóban forgó természetvédelmi és erdőtervényi korlátozások megfelelnek-e a tulajdonjog korlátozási feltételeinek, különös tekintettel arra, hogy a tulajdonjog alapjog. A másik vizsgálandó kérdés, hogy az állam hogyan érvényesíti a tulajdonjog korlátozását. Úgy tudom, hogy – természetvédelmi oltalom alatt álló erdőterületen – az éves erdőgazdálkodói terveket be kell jelenteni a természetvédelmi hatósághoz is. Ha az megfelel az erdőtervi előírásoknak, a hatóság azt tudomásul veszi. Ha nem, akkor szakhatóságként jár el.

Az erdőgazdálkodó szorongatott helyzetéből egyetlen kiút lehetséges: a termőföld tulajdonosát vissza kell helyezni alkotmányos jogaiba! Ez az egyetlen fegyver, mellyel a természetvédelmi és vadászati lobbí legyőzhető, de ezt – sajnálatos módon – a szakma még nem ismerte fel.

A természetvédelmi és az erdőtervény más tulajdonában álló erdőterületre vonatkozóan állapít meg gazdálkodással kapcsolatos korlátozásokat. A vadászati törvény pedig más tulajdonában álló erdő- és mezőgazdasági területre vonatkozóan ad jogosítványokat a vadgazdálkodónak. Sajnos, különösen a természetvédelmi korlátozások (második bekezdés) és vadgazdálkodási jogosítványok súlyosan sértik az erdőtulajdonos Alkotmányban biztosított tulajdonosi jogát!

Polgári demokráciában a tulajdonjog, ami alapjog, csak a következő feltételek együttes meglétével korlátozható: kizárólag törvénnyel; *alapos közérdek alapján*; a korlátozásnak arányban kell állnia a közérdekkel (ennek mércéje a szocializmus évtizedei alatt elveszett); a korlátozások során a legkisebb pressziót kell alkal-

mazni; a korlátozásokat kompenzálni kell, ha azok mértéke meghaladja az arányosság elvét.

Aki korlátoz, az fizet! Az erdőgazdálkodói jogok alkotmányos alapon nyugvó korlátozásához – tehát egy új erdő- és természetvédelmi törvény elkészítéséhez – először is meg kell határozni az erdőhöz fűződő alapos közérdeket. Ez meggyőződés szerint a – környezetvédelmi és közjóléti szolgáltatások mellett –, túlnyomórészt a *biológiai sokféleség védelme*.

Sajnos a szakma eddig nem vette a fáradságot ennek a fogalomnak konkrét tartalommal való megtöltéséhez, bár elemei az említett törvényekben fellelhetőek. Vadgazdálkodás vonatkozásában pedig az alapos közérdek a trófea kultusza helyett, a ragadozók szerepének maradéktalan betöltése! A növényevők létszámának megfelelően alacsony szinten való tartása, és nem a vadállomány korlátlan szaporítása, nemzeti kincs fedőnévvel. A biológiai sokféleség fogalmának megtárgyalásához – vitaindítóknak – felajánlom az Erdészeti Lapok 2011. évi októberi számában megjelent írást: (http://erdeszetilapok.oszk.hu/01763/pdf/Erdeszeti_Lapok_EPA01192_2011-10_296-299.pdf)

Az érvényes szabályozás mélyebb kritikájába nem mehetek bele, mert annak részleteit nem ismerem. Csupán egy kérdést vetek fel, a szabályozás és az ágazati felelősségvállalás ügyét. Kormányzati munkamegosztás alapján az ágazati felelősségvállalás az erdőterületi felelősséget terheli. Figyelemre méltó, hogy az erdőterületi természetvédelmi törvényben foglaltak betartási kötelezettségére utalást tartalmaz. Véleményem szerint eljárásjogilag itt van a kutya elásva, ezt kellene megfordítani.

A természetvédelmi törvényben elegendő lenne kinyilatkoztatni azt, hogy a biológiai sokféleség védelmét – a tulajdonosi jogok Alkotmányának megfelelő korlátozása mellett – érvényesíteni kell az erdőterületen! Ebből kifolyólag, a biológiai sokféleség védelmét részletesen az erdőterületen kell kifejezni, és az erdőterületi korlátozásait ezekből kell levezetni. E nélkül ugyanis az erdőterületi korlátozásai a levegőben lógnak.

A szabályozás és az ágazati felelősségvállalás egységének helyreállításához a következő javaslatot teszem. A három, ún. „zöld törvény” újrafogalmazása után kerülhetne sor a természetvédelmi oltalom alatt álló erdők mennyiségi felülvizsgálatára.

Azok az erdők maradhatnának természetvédelmi oltalom alatt, melyekben a biológiai sokféleség magas szintű megőrzéséhez az erdőterületen biztosított eszköztár elégtelen. Ezen erdőket a természetvédelem kezelésébe célszerű adni.

A többi erdő pedig az erdőterületi hatóság felügyelete alá helyezendő. Ezzel az egész erdőgazdálkodásban helyreállna a szabályozás és az ágazati felelősségvállalás egysége, nem beszélve a bürokrácia jelentős csökkenéséről, és a tulajdonosi jogok helyreállításáról.

Amennyiben az erdőterületi hatóság felügyelete alá eső erdőben néhány különösen fontos növényfaj, állatfaj vagy kis terjedelmű élőhely előfordul, annak védelmére az erdőgazdálkodó és a természetvédelem polgárjogi szerződést kötne, támogatás folyósítása mellett. Ez tipikus példája lehetne a legkisebb presszió és az „aki korlátoz, az fizet!” elv gyakorlati megvalósításának.

Végül két javaslattal élek. A „zöld törvények” újrafogalmazása előtt érdemes lenne áttekinteni a velünk hasonló szakmai közösséget alkotó országok – Ausztria, Bajorország, Szlovénia – erdőtervényeit, az 1935. évi magyar erdőtervény átnézése mellett. Ez sokat segíthetne a tulajdonosi jogok korlátozásakor az arányosság értelmezéséhez. Másodikként megjegyzem azt, hogy a mesterséges erdőültetések távlati állékonysága érdekében erősíteni szükséges a génökológiai kutatást, és ezért azt vissza kell vinni az erdőterületi kutatás körébe!

Bartha Pál ny. okl. erdőmérnök